

Տարեկան 10 թուրքի, վեց ամիսը՝ 6 թուրքի, երեք ամիսը՝ 3 թ. 50 կ. ամիսը՝ 1 թ., հատով 5 կ.:

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարութիւններն ընդունուում են ամեն խոյուններով: Յայտարարութիւններն բաժին 2 կ., լրեկումներն համար կրկնապատկւ:

Ա Պ Ա Հ Ո Վ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Խ Ն

Ց Մ Ա Հ Ս Տ Ա Ց Ո Ւ Ո Ղ

Ե Կ Ա Մ Ո Ւ Տ Ն Ե Ր Ի

Այն անձերին, որոնք կամենում են իրենց դուրս գալու իրենց անվտանգ եկամուտ ապահովելու և մեծ քանակութեամբ, քան տարիս են այդ դրամագրութիւնները ստորագրելու, առաջարկուում է ցմահ ստացուող եկամուտներ տալովապահովել «ԻՌՍՍԻՆ» Ա. Պ. Ա. Հ. Ո. Վ. Ա. Գ. Ր. Ո. Ւ. Թ. Ի. Խ. Ն. միջոցով, միանուագ վճար յանձնելով Բնկերութեանը:

Ապահովագրողի հասակը ապահովագրուելիս . . . 55 տ. | 60 տ. | 65 տ. | 70 տ. | 75 տ. | 80 տ.
Մացրած դրամագրից ցմահ ստացուող եկամուտը . . . 8,7% | 9,4% | 11,1% | 13,8% | 16,0% | 17,7% |

Այսպիսի ապահովագրութիւնները պիտանի են նաև ապահովագրողի խնամքի առկա եղած ամեն հասակի անբնական անձերին ապահովելու համար, անձնուէր դառնալով ծառայելու ինքնապաշտպան համար և որից ղեկընդունում: Մանրամասնութիւնները վարչութեան մէջ (Ս. Պետերբուրգ Բոլշայա Մորսկայա տ. №37), Բնկերութեան Բաժնետէնքում Թիֆլիսում (Սերգիևսկայա փողոց, տուն №6), Բնկերութեան դրամագրութեան մօտ Կայսրութեան բոլոր քաղաքներում:

ԱՊՐԱՆՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԲՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ «ԻՌՍՍԻՆ»

(277) ԲՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻՆԵՐ 35.000.000 ԲՈՒՄԸՆԻՅԱՆ ԵՆԵԼԻ ԵՆ 4—1

ՆԵՐՍՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՊԵՏՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱՐԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

պատիւ ունի յայտարարելու, որ ներկայ տարուայ մայիսի 12-ին կը պարգևատրուի կատարուելու է:

ԴՊՐՈՑԻ ԳՈՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱՑ ՑՈՐԵԼԵԱՆԸ,

ուստի այն հիմնարկութիւններն և անձերը, որոնք կրցանական մասնակցել այդ հանդիսին, հրաւիրուում են ուղարկել իրենց շնորհաւորութիւնները դրոցի հոգաբարձութեան հասցով: 3—1

ԳԵՐՈՐ ՄԵՐ ԿԵՆՏՐՈՆ

Մեղապատման (Շնորհարար № 67)
«Միգ մարդիկ են պէտք և ոչ խաղաղութիւն» յօդուածին մէջ աշխատեցի ցոյց տալ, թէ ինչպէս կրնային մեր աղաներն առ հասարակ փոխանորդ-վարդապետի վրայ: Մակայն արդարու թիւնը կը պահանջէր ասել, որ մեր բոլոր աղաներն են այդ հայեացքին չեն: Եթէ կան հին աղաներ, որոնք մէջ նոր ուղիով անձնաւոր, նմանապէս կան նաև նոր աղաներ: Միայն սա տարբերութեամբ, որ հին ուղիով աղաներն աւելի եռանդով են, աւելի ճիշդ կը թափեն իրենց ոգին իշխող հանդիսացելու համար:

Գուցէ դրա պատճառն այն է, որ շատ արեւելք օրհասական էր ի վախճանի շնչոյն հորաքոյնս կուրծքն և կամ գուցէ այն, որ նորերն աւելի վստահ են, թէ ապագան իրենցն է, առանձին ճիշդ չեն թափել իրենց կէտ նպատակին աւելի շուտ հասնելու համար: Մինչդեռ բոլոր աղաներն մէջ են այդ երկու թուրքի միջև հակառակ ձեռքով կարողայտուել, այսինքն բոլորքը, նոր կազմակերպուող ոյժն աւելի եռանդով կը հանդիսանայ: Ինչու մեր, տեղական

կեանքի մէջ հակառակն է, չեն կարող բացարձակ Գամ գուցէ ես կըստալիմ... Յամենայն դէպս երկու հակառակ տարբերութեամբ մարտումն դադարած չէ և երբեք կարող չէ դադարել: Թէպէտ ըստ երևոյթի, արտաքին տեսքով անձնաւորութեանց կոխ է (և մեծ մասամբ այդպէս իսկ է) բայց անշուշտ ի ներքուստ ոչ նուազ խառն է այդտեղ նստ հին և նոր սերնդի, հին և նոր հայեացակէտերու յանդիման պայքարը:

Այսպէս թէ այնպէս՝ մեր հին աղաները դեռ զենքը դրած չեն և կը շարունակեն կռուիլ...

Եւ ինձ յայն ատիկայն գրելու առիթ տուողն այդ աղայական ձգտման մի նոր արտայայտութիւնն է:

Գաղափար մէջ, հետեւեալ մեր բաժնատարնին մէջ (իմա՝ ժողովարան, կուրթ) խօսակցութեան առարկաներէն մէկն են այս է, թէ մի աղա, յետեւած իր ոսկու քսակին և հին ծանօթութեանց, դիմած է ս. Էջմիածին նախապետին և յայտնած, թէ մեր փոխանորդը՝ Մուշէ վարդապետը՝ կուսակցաբար կը գործէ այստեղ և խաղաղ է դարձած մի խումբ մարդոց ձեռքը, մինչդեռ նախորդ փոխանորդը՝ Միլիթար վարդապետը՝ չէր ունէր մարդ էր:

Անշուշտ կը հասկնամք այդ խօսքերուն իմաստը, երբ մտաբերէք իմ վերը և նախորդ յօդուածին մէջ ասածները: Գուցէ խօսքն աւելի ևս պարզ լինի, եթէ աւելացնենք, որ այդ զոհողութեանը մեր Միլիթար Պալատականն է, երկու տարիներ մեր դիկտատորը՝ մեր նախկին քաղաքագլուխը, դարձեալ հոգաբարձութեան նախագահն է եկեղեցական հոգաբարձութեան ղեկավարը և այլն, և այլն, և այլն:

Գրեալով, որ տկամայ ստիպուած եմ անհամեստ գտնուել և անուններ տալով խօսելու:

Եթէ ուղիղ է, թէ պ. Մ. Պալատականն զանգառուած է և մեր երկու փոխանորդներու համեմատութիւնն առաւ, ապա թող ներուի նաև ինձ անի այդ համեմատութիւնը:

Տ. Միլիթար վարդապետ նկարագրուած է որպէս անկողմնակալ մէկը: Տեսնենք փաստերը:

Ա.) Միլիթար քահանայ Փառաշեանը,

որ ս. համբարձման հիւղեցոյ առաջնութեան է, զրկուեցաւ նոյն եկեղեցոյ դպրոցի հոգաբարձութեան նախագահութիւնից, դպրոցի, որի գեղեցիկ շէնքը գլխաւորապէս նրա ջանքերով է կառուցուած, զրկուեցաւ աւագերէցութիւնից և եկեղեցոյ ծխականներու ժողովին նախագահի իրաւունքից, այլ և ս. Միլիթար վարդապետի կողմից ս. Լուսաւորիչ աւագ եկեղեցոյ մէջ, ծխականատարութեան միջոցին, նիւթարկուեցաւ հրապարակական անարգանաց մինչ այն ատիկան, որ իրեն շնորհաբար վաղեց քահանայի վրայ՝ շուրջապահ հանդիման համար և շուրջապահ կոծակը կտրեց, և վերջը նրան ինքնակամ քահանայագործութենէ դադարեցուց: Տ. Միլիթար հակապալատականն էր և անհամարձակ և ս. Պալատականն ս. Համբարձման եկեղեցոյ ծուխ է:

Բ.) Մարգարիտ քահանայ Ոսկերեան, որ եկեղեցական հոգաբարձութեան նախագահն էր և տեղւոյն հոգեւոր կառավարութեան անդամ, ս. Միլիթար վարդապետի առաջարկութեամբ հեռագրով հեռացուեցաւ երկու պաշտօններից ևս, որովհետև համարձակած էր մէկ քանի ժողովականներու բողոքը, յանուն առաջնորդի, ուղարկել ըստ պատկանելոյն և իրաւունք համարած չէր այդ բողոքը ծածկել կամ ս. Միլիթար վարդապետին յանձնել և առ հասարակ պալատականներու համար վնասակար անձն ճանաչուած էր հոգաբարձութեան գործերուն վերաբերմամբ:

Գ.) Եկեղեցական հոգաբարձութեան նախագահ կարգել տուաւ ս. Միլիթար քահանայ Դանապետեանին, որը որպէս անծուխ քահանայ, կանոնադրութեան անվիճելի պահանջմամբ, իրաւունք չունէր մանկ յիշեալ հոգաբարձութեան մէջ, որով և իւր հիշքով ս. Մարտիրոսին հետ առաջնորդական ներկայացուցիչ հանդիսացան հոգաբարձութեան մէջ: Եւ այդ այն միջոցին, երբ հասարակութիւնը դարձեալ անհամարձակութեան մէջ էր, երբ հոգաբարձութիւնը կը զարկէր, գործերու վերաբաշխուած, ինչ կը պահանջէր, և երբ հարկաւոր էր զգուշութիւն, կատարեալ անկողմնակալ:

Հազար զանազան լինելով մեզ յանդիման է սեպակից հարեւրաւոր միջոցներով հեռու երկր ընդհանրապէս ոչ միայն խօսքը, այլ և նրա ձայնի ելիւնը:

Երբ հաւատում ես մարդկային կեանքի յաւերժութեան, զօրութեան և թանձրութեան, մահն ինքը յետ է ընկնում մարդկային մտքի յաղթական ջայլի առաջ: Մի Պատմութիւն, մարդկութեան այդ իսկական բարեբարի հանձնարը, որի փառքը դեռ ոչ մի ստուերի չէ ենթադրուել, հարեւրապատկում է ընկալականութեան և անհամարձակութեան (իրեւելի) ոյժը: Չարքան արմատից ընկուած, կը զրկուի, ընկնում է և ահա ապագայի հորիզոնի վրայ փայլում է այն սքանչելի յոյսը, թէ տարածած մահերը և տարափոխիչ հիւանդութիւնները, որոնք մի ժամանակ ժողովրդի պատիւ էին, շուտով այլ ևս գոյութիւն չեն ունենալ և կանցնեն անցանկի առասպելներ շարքը:

Այսպիսով, գիտութիւնը մի սքանչելի առատաձեւութեամբ բազմացնում է այն միջոցները, որ նա դնում է մարդու արամագրութեան տակ, որպէս դի

ԲՈՎԱՆԴԱՐՈՒԹԻՒՆ
Գծեր մեր կիսաբնիկ:
Քրոնիկիւն.— Լուսինը:
Մեզ գրում են.— Հուշուց: Չալթըրից:
Չորրորդ պատկի առթիւ:
Թղթ աղցու թիւնն են ք.— Նամակ

ԲՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԵՐՏՈՒՆՆԵՐԻ
(Շնորհարար-ի թղթակցից)

Մեծնորդն ՄԵՐՈՒՍՈՐ Գ. ՄԵՐՈՒՍՈՐԻ ԶԵՆՈՐ
«Պարտն նախագահ հասարակապետութեան, պարտն նախագահ սենատին, պարտն նախագահ պատգամաւորների ժողովը պարտնայր:
Պարտն Սիֆրէզ Պիկարի և իւր աշխատակիցների հասարակական ջանքերի և բուռն եռանդի շնորհիւ ի կատար է ածուել այս հրաշալի գործը, որ ես այսօր ներկայացնում եմ ձեզ: Անարգաւոր ինչ կըլինէր արախտների, ինձններների, նախաձեռնողների և արգիւններների ստուար ցուցակից գոյութիւնը նրանց, որոնք ստեղծել են այս բազմազան հրաշալիքը: Ես նրանց կը զօրակցեմ և նրանց հետ միասին այն բերաւոր անանուն անյայտ գործաւորներին, որոնց ձեռքերն են կանգնեցրել այս պատմութիւնը: (Բուռն ծափեր):»

*) Քեւ Շնորհարար № 67.

Պարտնայտանից, Թաւրիզ:
Քաղաքական.— Պատերազմը:
Հեռագրի քիւն քիւն:
Բաւաւ իրաւունք.— Պարտն-Ցուցահանդէս:
Տեղեկատուութիւն:
Յայտարարութիւններ:

ԱՐԵՎԻԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻՆԵՐ

ՊԵՐՏՈՒՆՆԵՐԻ
(Շնորհարար-ի թղթակցից)

Ամբողջ աշխարհն ընկերացել է Փրանսիային այս տխուհական ձեռնարկութեան մէջ: Հասարակապետական կառավարութիւնը հրաւիրեց իր անհատական շատ քաղաքացիները իր շնորհակալութիւնները կառավարութեանց պիտելին, բարեբախտ ժողովուրդներին, որոնք այնքան բուռն եռանդով և սիրտով արեւելեան մեր հրաւերը (Ժաւիթը):
Ցուցահանդէսին այցելողը նրանց է պարտական այդ հրաւերի համար, որով պիտի կարողանայ մի քանի վայրկեանում պատկեր մարդկային շուրջը: Ամենայն տեսակ ճարտարագիտութեանց արկարները միմեանց կողքի ի մի ժողովուրդ Սենայի երկու ափերում գեղատեսիլ և ներդաշնակ անկարգութեամբ պիտի գրաւեն նրա երեւակայութիւնը, զուարճացնելով անսողութիւնը: Եւ գաղափարների մի ընդհանր միացմամբ այս գեղատեսիլ տեսարանը պիտի նրա գիտակցութեան մէջ փայլեցնէ այն միտքը, թէ ազգերը ևս, ինչպէս միջազգային ճարտարագիտութեան այս կերտումը:

նր կատարուելու է թեմական առաջ-
նորդներին հսկողութեան ներքոյ և
ընտրութեան մասնակցելու են ընդ
հայերը, առանց կրօնի խտրութեան
4) Գեղարքանական յանձնաժողովի առա-
ջիկայ գլխավոր դերը լինելու է. ա)
լաւանքներ կեդրոնական ուսումնարան,
մօտաւորապէս ֆուստական լիւսիններ
ծրագրով, Թեմական, Թաւրիզում
և Նոր Զուգայում, վերածելով հետզհետեւ
և ըստ ներքին միջոցներին այդ քաղաք-
ներին ազգային վարժարանները կեդրո-
նականի ք) բանալ աստիճանաբար մի
քանի միջնակարգ չորս-դասարանեան
դպրոցներ այլ կեդրոններում. գ) բանալ
ստորին ժողովրդական ծխախոտ, մէկ և
երկ-դասարանեան դպրոցներ գիւղերում
և մանկական պարտէզներ. 5) Գեղարքա-
կան յանձնաժողովը պէտք է հրատարա-
կէ բոլոր դպրոցների համար նպատակա-
քաժար դասագրքեր, կազմուած ձեռն
հաս անձերից. 6) Բոլոր հայ դպրոց-
ների մէջ աւանդելի առարկաների շար-
քում պարտադիր են հայոց և պարսից
լեզուները. Օտար լեզուներից գլխաւ
բաղւալէ պէտք է աւանդուի ուսուցիչներ,
իսկ անգլիականը և ֆրանսականը ըստ
յարմարութեան. Բոլոր աւարկաները
պէտք է աւանդուին հայերէն լեզուով:
— Խմբագրութիւնն ստացաւ Պարսի-
զում պ. 1. Նիդալարեանին շնորհակալ
և պ. Առաքել ասկը Ծառուբեանին յիւ-
թական օժանդակութեամբ հրատարա-
կուող «Հայոց Ժողովրդական երգե-
րի հաւաքածո» ի առաջին տետրը,
որի մէջ գետնդուած են ձայնադրուած
և ներկայանալու հետեւեալ երգերը
երեք լեզուներով—հայերէն, ֆրանսերէն
և իտալերէն. «Արաբի արտասուքը»,
«Հեթք որդեկը», «Վերիկիկ», «Հայրիկ»,
«Հիմ գլխին», «Քօղ բարձր» և «Օրո-
րացի երգը»: Այս երգերը թարգմանող,
ձայնադրող ու ներդաշնակողներն են,
բացի պ. Նիդալարեանից, Խորեն Նաբ-
բէյ, Փ. Բոնալտան, Վենսան դ'Էնդի,
Պիէլ Օրբի, Ժորժ Մարտի, Գ. Ս. Անյա-
ւար, Է. Ռէյնը, Ժ. Չանսէլ, Ժ. Բորդ,
Լ. Ա. Բուրգու Դիւկուէրէ, Ժ. Բ. Վի-
կարէլէ և Գ. Կաղաչեանի Պ. Լ. Նիդա-
լարեանին իմրագրութեանս զբաժ մաս-
նաւոր նամակից իմանում ենք, որ միւս
տետրերը լոյս կը տեսնեն ժամանակին,
այսինքն 2-րդ տետրը—մայիսի 15-ին,
3-րդը—յունիսի վերջերս և այլն: Եր-
կողմ տետրի ենթագրական բովանդա-
կութիւնը լինելու է հետեւեալը. «Արաբ-
ի արտասուքը» (ուսուցանելի երգած
եղանակը), «Գուռնի», «Հայաստան»,
«Մարիկա» (այս երգերը Գարնդի երգեր),
«Չայն հնչից ինքուսմէն», «Ես լսեցի
մի անուշ ձայն», «Արեւն ելաւ, դէթ ուն-
ցիներ» և այլն:
— Փնտասներ միմիտարութիւնը,
մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, օղի
է ուղարկում Պարսից համաշխարհային
ցուցահանդէսում վաճառելու համար:
Իրաքանչիւր երկու շաբաթը մի անգամ
կուպոնով 300 վիզու:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ
ՉՈՐԴՈՒԹ. — Ամսիս 8 ի երկուշաբթի,
թաթախման գիշերը Գայու գիւղի մօտ
գտնուող կամուրջի վրայ կայծակնա-
հոր եղան երեք հարաւայի գիւղացի-
ներ, որոնցից մէկի ուղիղ գլխին խփե-
լով կայծակը՝ տեղի ու տեղը մահա-
ցրել էր: Մնացած երկու հոգուց մէկի
երեսն էր սեպցի, իսկ երրորդը մի
քիչ ուշաթափ դրութեան մէջ ընկնե-
լուց յետոյ ոտքի է կանգնել քաջա-
ւորով:
— Տեղիս աղկանց քաղաքային զւոյ-
րացի կորուստոյց ա. Յարութիւն քահ-
նապետական միաձայն խումբ է
պատրաստել օրհնութիւններից, որոնք կի-
րակի օրերը մէջ ընդ մէջ երգում են
եկեղեցիներում:
— 2018-ը գիւղից (Նոր. Նախիջև. գաւ.)
— Այստեղ պիտի ապրի գիւղական բը-
ժիշկը. պիտի շինուի նաև մի հիւան-

դանոց և նրա կողքին դիպատուն սո-
ւորտարի մի երեղոթ է ի հարկէ:
2018-ը և որս հետ Թաթախման մեծա-
պէս կողմունի այս հանգամանքից.
մինչև այժմ նրանք մի քանի բերքերնե-
րի (գալաք) միջոցով էին բժշկում.
աւելորդ է բացատրել, թէ ինչ օրի
կընկնէր նրանց ձեռքում մնացորդ:
Այսուհետև գիւղացիները կադատուն
այդ դժբախտութիւններից:
2018-ը ԳՐՈՒՄ ԵՆ
Անցեալները «Նոր-Գար»-ի մէջ (№ 17)
առիթմ ունեցան ի յօսելու այն մասին,
որ իսկապէս հայոց եկեղեցու օրէնքնե-
րով պահել ա. խորհուրդը պիտի կա-
տարել եկեղեցում, աղօթատանը և կամ
ժամատարութեան համար յատկացրած
տներում, եթէ միայն եկեղեցի չկայ:
Այս առթիւ մենք առաջ էինք բերել
մեր եկեղեցական օրէնքներից որոշ յօ-
դուածներ, որոնցից մինը, եթէ ընթեր-
ցողը չէ մոռացել, հետեւեալն էր ասում.
«Եսկ երրորդաց և չորրորդաց (խօսքն
երրորդ և չորրորդ պատկերի մասին է)
նչ է ամուսնութիւն այլ յարգած պող-
նութիւն և ոչ զայնպիսին ընդունի և-
կեղեցին, բայց առաջնորդն իշխանէ
ժամանակին ուղղել» (Գանձը ու Բարդի
յօդ. ՄԼԹ.):
Այս յօդուածից երևում է, որ մեր ե-
կեղեցին երրորդ և չորրորդ պատկը
պարզ պոնտֆիկութիւն համարելով՝ մե-
ծում է. Բայց միևնոյն ժամանակ ա-
ռաջնորդին, որպէս իշխանի—իւրա-
սիրոյ, իրաւունք է տալիս ժամանա-
կին ուղղել այդ, այսինքն կարեւոր դէպ-
քում, հարկ եղած ժամանակ վարդապետ
լսու իւր բարեհայեցողութեամբ, առաջ-
նորդութիւն ի հարկէ բարոյական սկզբ
բունքներով: Օրէնքի իշխող յօդուածի
այդ կէտի վրայ հիմնուելով, մենք մեր
նախկին յօդուածի մէջ ի միջի այլոց
փակագծում ասել էինք. «Վերջին կէտի
հիման վրայ, երրորդ և չորրորդ պատկ-
ները մասին յետագայում հոգեւոր հայ-
րապետների կողմից պարզ որոշումներ
են եղած, որոնք զօրութեամբ կըրողը
պատկը կատարում է երկրորդ պատկի
նման, իսկ չորրորդը տեղի է ունենում
տանը, ուր քահանան մի պահանջներ-
չով վերջացնում է. հինգերորդ և այլն
պատկերը՝ արգելում են»:
Մեր յօդուածը լոյս տեսնելուց յետոյ
քահանաներից ոմանք թէ բերանացի և
թէ մասնաւոր նամակներով (հեռու տե-
ղիցից) վիճելի են գլու ընդունել մեզ,
որ մենք ցոյց տանք, թէ մի հայրապետ-
ի օրով է այդ կարգադրութիւնն եղած,
քանի որ իրենք չեն յիշում, թէ երբ և
իցէ չորրորդ պատկի վերաբերմամբ
որեկ հրահանգութիւն կամ պաշտօնա-
կան թոյլտուութիւն եղած լինի: Քահա-
նաներից ոմանք նոյն իսկ զբոս են, որ
իրենք չորրորդ պատկն անթոյլատ-
րելի համարելով, շատ անգամ խոր-
հուրդ են տուել իրենց ծխականների
ուղղակի մատչելի Գահակալ Հայրապետ-
ի և պատկի թոյլտուութիւն աղերսել.
ինչպէս վերջին ժամանակներս արել էր
մի բազում անգամ անձն և թոյլտուութիւն
ստացել:
Ի նկատի ունենալով, որ մեր հոգեւոր
վարչութիւններն առ հասարակ սովո-
րութիւն չունեն այդ և զրա նման կա-
րեւոր հրահանգութիւնները հրատարա-
կել ի լուր ամենքի, նոյն իսկ ի լուր
քահանայից, վերջիններիս արած գի-
մումը մեզ ամենեւին չզարմացրեց: Վի-
ճակային կոնսուսորիաները շատ ան-
գամ զլանում են այդպիսի կոնգրակնե-
րից պատճէները հանել և ուղարկել
ստորագրեալ գործակալներին, որպէս
զի գոնէ սրանք հնար ունենան տեղե-
կութիւն տուել իրենց ստորագրեալ
քահանաներին: Եթէ քահանաները մին-
չև օրս միջոց չեն ունեցել ծանօթա-
նալու կարեւոր կարգադրութիւնների և
հրահանգութիւնների հետ, որոնք աւե-
լի իրենց են հարկաւոր, էլ ինչ պա-

հանջել լրագրական իղմակցներից
կամ լրատուներից, որոնք այս դէպքում
աւելի անձեռնհաս են: Այս հանգամանքը
չէ միթէ պատճառը, որ այս օրերս
«Նոր-Գար»-ի մէջ Չուրաց մի թղթա-
կից, Արցոս, բանից միանգամայն ան-
տեղեակ թերթի տարուս 42 համարում
չորրորդ պատկը ոչ միայն անթոյլատ-
րելի է համարում, այլ և աւելացնում է,
որ «Հայրապետները նորովի և արդե-
ւել են»:
Մեր ընկերակից քահանաներին և
հետաքրքրներին գոհացնելու համար
յայտնում ենք, որ մեր եկեղեցին, հա-
մաձայն սրբազան հայրապետների որո-
շումների և բացատրութիւնների, չոր-
րորդ պատկը թոյլատրելի է համարում:
Այս վերջին դարում, այդ առթիւ մենք
յիշում ենք երեք կոնգրակ արձակուած
երեք առաքելաւոր հայրապետների
կողմից: Այդ ա. կոնգրակներից մինը հո-
գեւորս Ներսէս Մ. ինն է, արձակուած
1849 թուի յունուարի 14-ին, թ. 15:
Միւր հոգեւոր Մատթէոսին է, ար-
ձակուած 1860 թուի սեպտեմբերի
17-ին, թ. 462:
Երրորդը՝ երջանկայնաւոր Գեղորդ
Դ. ինն է, արձակուած 1871 թուի յու-
նուարի 5-ին, թ. 5:
Ցաւում ենք, որ լրագրական էջերը
մեզ թոյլ չեն տալիս ամբողջութիւն ա-
ռաջ բերելու այդ կոնգրակների խիստ
հետաքրքրական բովանդակութիւնը:
Վերադառնալ կոնգրակների զօրու-
թեամբ թոյլ է տրուում չորրորդ պատ-
կը հետեւալ սկզբունքով և պայմանով.
«..... խորհուրդ ամուսնութեան, որ
յետուածոյ սահմանեցաւ ընդ այդ և
ընդ կին՝ յաճումն սերնդոց մարդու-
թեան թէպէտ ի քրիստոնէական կրօ-
նիս մերոյ զուգարաւանակ է ընդ ող-
ջախոսութեան անարատ կենաց՝ կամ ո-
վին ասանահարելոյ զկերս և զպէտս
բնութեան՝ իրեն նահատակութիւն երկ-
նային կենաց, այլ որովհետեւ ոչ այլ
բաւական են տանել մարդիկ ամենայն
ըստ փրկչական բանին. վասն որոյ և
Սրբազան առաքելին Պողոս՝ իբրեւ տը-
կար անօթոյ ի բեկումն գիտութեամբ
դիմելով առ աղաթս կացուցանելոյ
զորդիս աւետարանին՝ Քրիստոսի յա-
նառակ կենաց, թոյլատրեալ է ոչ ու-
նողացն ժող՝ ամուսնանալ ծայս նպա-
տակ նկատելով և նախորդ մեր, ի
դարուս ուր աշխարհասէր կենաց քան
երկնաւորին հետեղը են մարդիկ, սահմա-
նեալ են ներողամիտ զիջողութեամբ
այրիացելոց ի բոսն ամաց հասակէ
մինչև վաթսուամեայ հասակն մտա-
նել ի չորրորդ—ամուսնութիւն... Մեր
սահմանեմը այսպէս. որ որ այրիացեալ
լինի յերիտաւարդութեան հասակի իւ-
րոյ, թոյլատրեմք նոյնպիսեաց անար-
գել մտանել յերրորդ ամուսնութիւն.
Իսկ վասն չորրորդի ոչ ունիմք կանո-
նըս ի նախնաց և լաւ է չմտանել
նոցա չորրորդ ամուսնութիւն: Այլ եթէ
ոչ ունիցին ժող, ներելով ասեմ և ոչ
հրաման տալով, թոյլ տացի այնպի-
սեաց առ ի ոչ անկանելոյ ի
մեզ մարդկային տկարութեան և-
թէ ոչ ունիցին արգելաւ ինչ տի-
տի կամ այլ պակասութեան ըստ
բժշկական օրինաց, որ պակասել
կարէ գծնունդս և վաղամեռ առնել
զամուսնին... և այլն...» (Գանդակ Գե-
ղորդ Դ. ի):
Չորրորդ անգամ ամուսնանալ ցան-
կացող անձը պարտաւոր է դեկլարա-
րուել հետեւեալ կանոններով.
1) Ամուսնանալ ցանկացող անձը պի-
տի լինի ոչ աւելի քան վաթսուին տա-
րեկան:
2) Պատկի հրաման ստանալու համար
պարտաւոր է ներկայանալ հոգեւոր ա-
տենին և յայտնել իւր նախկին
երեք կանանց մահուան տարին և
ամսաթիւը, որպէս զի հոգեւոր
ատենին հնար ունենայ չափաբերական
մատանների օգնութեամբ ստուգել, թէ
վախճանուած կանայք ինչ հիւանդու-

թեամբ են վախճանուել—միտտեսակ
հիւանդութեամբ. որ կարող է առաջա-
նալ ամուսնուց վարակուելուց. թէ դա-
նազան և այլն:
3) Ամուսնանալ ցանկացող պէտք է
բժշկական քննութեան ենթարկուի, որ-
պէս զի բացայայտուի, որ չունի որ և է
մարմնական կամ ուրիշ պակասութիւն,
որ կարող է ազդել կնոջ առողջութեան
վրայ, քայքայել նրան և մահացնել
(այս մասին մանրամասն խօսում է
Մատթէոս Հայրապետի կոնգրակի մէջ):
Եթէ պարզուեց, որ չորրորդ անգամ
պակասել ցանկացող անձն ըստ ամե-
նային առողջ է, չունի հիւանդութիւն
կամ մարմնական պակասութիւն և միև-
նոյն ժամանակ հաստատուեց, որ նախ-
կին կանայք վախճանուել են զանազան
պատահական հիւանդութիւններից, ո-
րոնք կապ չունին ամուսնու հետ, այդ
ժամանակ միայն թոյլատրում է նրան
պակասելու:
Չորրորդ պատկը պիտի կատարուի
նչ թէ եկեղեցում, այլ տանը և, ըստ
Գեղորդ Դ. ի կոնգրակի, «Քահանայն օրհ-
նացէ զպատկի ի գործ դնելով դարա-
րողութիւն Աստուծոյ ճշմարիտ և այլն
և ապա պահպանել, որպէս առնին
մինչև ցայժմ յազդի մեքում ի բազում
տեղիս, եթէ պատահեցի չորրորդ ամ-
ուսնութիւն»:
Մոյն յօդուածն աւարտելուց առաջ
կարեւոր ենք համարում յայտնել, որ
ժամանակ է այդ և դրա նման կարեւոր
կոնգրակները, որոնք իրենց բովանդա-
կութեամբ նպատակ կունենան ծառա-
յելու որպէս եկեղեցական օրէնքների
յաւելումներ կամ բացատրութիւններ,
հրատարակել «Արաքս»-ի մէջ, թէկուր
իրեն յաւելուած—առանձին թերթիկ-
ների վրայ: Դրանով ոչ միայն թերթ-
մասնութեանց առաջը կառնուել, այլ և
քահանաները միջոց կունենան այդ
թերթիկները հաւաքել, առանձին կա-
րել և աչքի առաջ ունենալով կարեւոր
դէպքում հրահանգուել:
Տաճար քահ. Մարտիան
Հատեալ
ԹԵԼԵԿՐԱԳՐԱԲԻԻՆՆԵՐ
ՆԱՄԱՐ Կ ՊԱՐՍԻԿԱՍՏԱՆԻԺ
(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)
ԹԵԼԻԲ, 27 մարտի.—Խաղա խայ-
տառակ էլանք խալիլի միջին. երես-
ները սեանայ ձեռք, բաւամ:
—Ինչ է պատահել, նանըմ-բաջի:
—Էլ ինչի. խալաւար մնայ էպէս
ժամանակը...
—Այր, աստ տեսնեմ ինչ է պատա-
հել. չլինել է օրուայ նման աղջիկը
էլի հարել է ու վեր ընկել սանդուխ-
ներից...
—2է, չէ... Այ, էպէս են անում,
որ հացն էլ թանգանում է, է:
—Այր, մի աստ տեսնեմ, ինչն
ես բարկացել, է:
—Մեղայ քեզ, Աստուած, փաւոր
շատ. ինչ որ ճակատներս գրում ա,
քաշելու ենք.—ո՛վ ա տեսնել՝ որ ջահել
աղջիկը ջահել տղիւնց հետ նստի,
վեր կենայ, հետները զրուց անի:
—Թէ Աստուծոյ կըսիրես, նանըմ-
բաջի, մի աստ տեսնեմ էդ ինչ խա-
լաւ է:
—Այլի, Մարիամ, դու ինձանից
ջահել ես. իսկի օտար մարդու հետ
խօսելի ես օրումդ. նստած վեր կացած
կան:
—Աստուած էն օրը ինձ ոչ նշանց
տայ, նանըմ-բաջի: Դիւ խօս չեմ. ձի,
խօս, գլխի քացի չի տուել:
—Ո՛չ հայրութիւն ա մնացել մեզա
նում, ոչ հաւատ:
—Այր, մի աստ տեսնեմ, ինչ է
պատահել, է:
—Էլ ինչ պատահել. փաւորեալի աղ-
ջիկները գնացել են թատրոնում օյնի
հանել:
—Ղարդ ես ասում:
—Բն ուտ եմ տուում:
—Մնայ ինչ, ինչ աղջիկ գլխին:
Ահաւոր խայտաղի պատահելի խօ-
սակցութեան նիւթը:
Որտեղ կան պատահել կամ երիտա-
սարդ պատահել, այնտեղից բաւա-
սանք պակաս չէ. իսկ այնտեղ բաւ-
բասանք իւր զարգացման զաւթիւնա-
կէտին է հասել. անգործ մարդիկ ի
հարկէ որ մի բանով պիտի զբաղուին.
—Դալիս, օղի, բաւաւաւանք—հա-
յայտեղի պատահելի բան ու գործը:
* * *
Պարսկաստանում ներկայացում ա-
ռած բանը, այն մտքով, ինչ մտքով որ
մենք ենք հասկանում, գոյութիւն չու-
նի: Նոյն իսկ տէրութեան մայրաքա-
ղաքում—Թեհրանում, ուր բաւականա-
չափ բարձրաստիճան անձեր և եւրո-
պացի պաշտօնեաներ կան, չկայ թա-
րոն և այլ այնպիսի հիմնարկութիւններ,
որ յատուկ են լուսաւորութեան ձգտող
քաղաքներին, եթէ չհաշուենք թաւա-
րասէրների մասնակցութեամբ արուած
պատահական ներկայացումները:
Թաւրիզում համարեա տարին մի
անգամ թուրքերէն ներկայացում է
տրուում օրէնք բարձր պաշտօնէի հովա-
նաւորութեան ներքոյ: Այդ ներկայա-
ցումը կընկալի օգուտ ունի. մէկ որ՝
հայոց դպրոցը նիւթականապէս շահ-
ւում է (1000 բուրձու տակի մօտը է
ունենում) և մէկ էլ՝ որ բարձրաստիճան
պաշտօնեաները, ինչպէս՝ օրինակ՝ Թա-
գաթառանգը, կտաւարաւապետը, քաւ-
դիւզարը (արտաքին գործերի միւնիս-
թի օգնականը) հիւպատոսները և ու-
րիշներն առիթ են ունենում աւելի
մօտիկից ծանօթանալու հայերի մաս-
ւոր կենքի, այլ և ուսումնարանների
հետ, որոնց շինութեան մէջ և տեղի են
ունենում ներկայացումները: Այս տարի
ես, ըստ սովորականին, Ղալայի «Արա-
մեան» դպրոցի թատերասրահում ամ-
սիս 18-ին ներկայացուցեալ թուրքե-
րէն լեզուով «Պէպո»—Սուրբուկանի և
Թաւրիզի դիւնուրը—Մոլիէրի պիւստե-
րը պ. Ա. Փանուէրեանից գեղեցիկ
թարգմանութեամբ: Մենք այդ ներկա-
յացման մասին ոչինչ չենք ասել, ըստ
որում այդ մասին զբոսած պէտք է
լինի «Նոր-Գար»-ում, այլ կըբաւակա-
նանանք յետագայ երկու ներկայացում-
ների մասին մի երկու խօսք տեսնելով:
Միևնոյն պիւստեղը կընկուցան երկ-
րորդ և երրորդ անգամ. երկրորդ ան-
գամ թուրքերի համար, իսկ վերջին
անգամ հայերի:
Թուրքերի մէջ ծափահարելու սովո-
րութիւն չկայ: Երկար փոփոխները
գլխինքն, անբաժան արայի մէջ փա-
թաթում են նստում են լուս ու մուշ
իրենց տեղերը: Առաջին ներկայացման
ժամանակ, Թագաթառանգի ներկայու-
թեան նոյն իսկ չէին համարձակուած
ծիծաղել, այլ շուտ շուտ ձեռքերը բե-
րաններին էին դնում և զսպում իրենց
ծիծաղը: Որովհետեւ այս կընկուցում
ժամանակ թագաթառանգը չկար, փոքր
ի շատէ իրենց կըբերին աղաւթութիւն
էին տուել, թէպէտ ոչ այն չափով,
ինչ չափով որ Գովկասի ներկայացում-
ների ժամանակ տեղի է ունենում.—զրս-
պում քրքիջ, թոյլ ծափահարութիւն
և բացականչութիւններ ում ինչ խելքին
կըլիջէր. օրհ. մնայալ, փրկի, չնի փրկ-
վի, քիչ, չնի քիչ, մերսի, չնի մերսի...
Գային այնպիսիները, որոնք խալի ըն-
թացքին չէին հետեւում, այլ զրուցում
էին իւրար հետ և միայն այն ժամանակ
ոչաւորութիւն դարձնում, երբ դերա-
կատարը ծիծաղաշարք խօսքեր էր ա-
սում կամ շարժումներ անում: Ծիծա-
ղում են այնտեղ, ուր հարկաւոր է
տլերել և ընդհանաւապէս. օրինակ՝ երբ
Պէպոն սրտաշարք խօսքերով զանաւա-
րում է իւր բախտից և Արուսիկն աղա-
յի նմանների ունիթիւն արարները թը-
ւում, շատերն այդ մոմէնտում ծիծա-
ղում էին: Գերայի մասին շատերը կար-
ծում էին, որ իսկապէս ծերունի է.—
Մնայ ինչ, ինչ աղջիկ. տես այն ծիւր

—Վայ հոգս էնպէս աղջկայ գլխին:
Ահաւոր խայտաղի պատահելի խօ-
սակցութեան նիւթը:
Որտեղ կան պատահել կամ երիտա-
սարդ պատահել, այնտեղից բաւա-
սանք պակաս չէ. իսկ այնտեղ բաւ-
բասանք իւր զարգացման զաւթիւնա-
կէտին է հասել. անգործ մարդիկ ի
հարկէ որ մի բանով պիտի զբաղուին.
—Դալիս, օղի, բաւաւաւանք—հա-
յայտեղի պատահելի բան ու գործը:
* * *
Պարսկաստանում ներկայացում ա-
ռած բանը, այն մտքով, ինչ մտքով որ
մենք ենք հասկանում, գոյութիւն չու-
նի: Նոյն իսկ տէրութեան մայրաքա-
ղաքում—Թեհրանում, ուր բաւականա-
չափ բարձրաստիճան անձեր և եւրո-
պացի պաշտօնեաներ կան, չկայ թա-
րոն և այլ այնպիսի հիմնարկութիւններ,
որ յատուկ են լուսաւորութեան ձգտող
քաղաքներին, եթէ չհաշուենք թաւա-
րասէրների մասնակցութեամբ արուած
պատահական ներկայացումները:
Թաւրիզում համարեա տարին մի
անգամ թուրքերէն ներկայացում է
տրուում օրէնք բարձր պաշտօնէի հովա-
նաւորութեան ներքոյ: Այդ ներկայա-
ցումը կընկալի օգուտ ունի. մէկ որ՝
հայոց դպրոցը նիւթականապէս շահ-
ւում է (1000 բուրձու տակի մօտը է
ունենում) և մէկ էլ՝ որ բարձրաստիճան
պաշտօնեաները, ինչպէս՝ օրինակ՝ Թա-
գաթառանգը, կտաւարաւապետը, քաւ-
դիւզարը (արտաքին գործերի միւնիս-
թի օգնականը) հիւպատոսները և ու-
րիշներն առիթ են ունենում աւելի
մօտիկից ծանօթանալու հայերի մաս-
ւոր կենքի, այլ և ուսումնարանների
հետ, որոնց շինութեան մէջ և տեղի են
ունենում ներկայացումները: Այս տարի
ես, ըստ սովորականին, Ղալայի «Արա-
մեան» դպրոցի թատեր

